

En av Olschanskis dykare.

Utdrag ur Ett oskrivet kapitel i skeppet Vasas historia
Av Carl Olof Cederlund

Ledaren för bärgningsbolaget S. Olschanski, Simon Olschanski (t.h.) och kaptenen i flottan Lenny Stackell, vilka bägge var engagerade i bärgningsplaner för Vasa 1920–1921. Den senare hade utsetts till riksantikvariens kontrollant vid bärgningarna på Riksäppet och Gröne Jägaren 1921, vilka utfördes av samma bärgningsbolag. Männerna står på bärgningsfartyget Sigrids däck vid en järnkanon i sin lavett, bärgad från vraket av Gröne Jägaren i oktober 1921. (Statens sjöhistoriska museums bildarkiv)

Bild nr
466

Tid
1921

Kategori / Plats
Fordon / Båtar

Motiv
Bärgning av vrak.

Historien tar sin början i början på 1920-talet. Då fanns det en rad bolag som hade specialiserat sig på att hitta fartygsvrak, som man sökte tillstånd för att få spränga och sedan ta hand om innehållet. Dels kunde det röra sig om bronskanoner, dels om träet som användes till svarta ekmöbler som var på modet då.

Journalisten och historikern Nils Ahnlund publicerade en artikel den 29 augusti 1920 i Svenska Dagbladet där han pekade ut att Vasa låg på botten i Stockholms Ström ”mellan Tegelviken och Beckholmen”, alltså precis där Anders Franzén hittade vraket nästan 40 år senare.

I samma veva ansökte bröderna Olschanski hos myndigheterna om att få ”bärga” Vasa. Olschanskis hade kommit från Polen via Oskarshamn och slagit sig ned i Djursholm.

Bröderna var ute efter Vasas 104 kanoner, som totalt innehöll 70 ton koppar.

Bröderna fick nobben av myndigheterna, inte för att man var rädd om Vasa, utan för att skeppet låg mitt i farleden och myndigheterna såg en massa trafiklogistiska problem.

Men så lätt gav inte Simon och Leonard Olschanski upp. Under de följande åren ägnade de sig i stället åt att spränga och bärga innehållet i vraket efter krigsskeppet Riksäppet, även det från början av 1600-talet, som låg utanför Dalarö.

Kommendör Edward Hamilton skriver i en bok från 1957 om vad som hade kunnat bli Vasas öde: ”Vasa skulle ha sprängts och brutits upp och stora partier timmer skulle ha bärgats och sålts som ’svartek’. I backspeglern får vi vara tacksamma för att Hamnmyndigheten avslag Olschanskis ansökan från 1920.”

Skall Vasen kun- na bärgas?

**Föga troligt, anser man i
Neptunbolaget.**

**Vraket för evigt begravt på Strömmens
botten tror hamnkapt. Jacobson.**

I Svenska Dagbladets söndagsnummer berättade dr Nils Ahnlund om de försök, som på 1600-talet gjordes att bärga Vasen, Gustav Adolfs stoltaste örlogsskepp, som i september 1628 förliste på Stockholms ström. Han kunde ange platsen så pass noga som mellan Tegelviken och Beckholmen på 18 famnars djup. När man redan för 250 år sedan med den tidens primitiva dykargrejer kom så långt, att man fick Vasen "på rätt köl på botten" och kunde hämta upp ett tjugotal kanoner, förefaller det ju inte ligga alldeles utom möjligheternas gräns att med våra dagars moderna bärgningsmetoder få upp detta stolta minne från vår storhetstid.

Att det ur historiskt synpunkt skulle vara synnerligen värdefullt att stifta närmare bekantskap med Vasens kanonspäckade vrak ligger i öppen dag, och underströks vid ett samtal som en av Svenska Dagbladets medarbetare haft med generallotsdirektör E. H ä g g, vilken som bekant är framstående kunnare av vår örlogsflotta och dess historia.

— Man torde kunna utgå från att fartygskrovet är ganska väl bevarat, framhöll generaldirektör Hägg. Det ligger nedbäddat i dyn och bör vara konserverat av denna. Särskilt skulle det vara av värde att få upp de kanoner vraket gömmer på. Dessa ha ju, i motsats till vad fallet är med Riksnnyckelens, hela tiden legat i färkvatten, som icke angriper och förotör kanonmetallen, så mycket som saltvattnet. Fingo man upp vraket eller blev i tillfälle att företaga en noggrann undersökning av detsamma, skulle helt säkert synnerligen intressanta rön kunna göras rörande livet ombord på denna tids krigsfartyg liksom man antagligen skulle få en god inblick i örlogsmannatekniken under vår storhetstid.

Direktör G. V. Edlind i Neptunbolaget, med vilken vi även haft ett samtal, föreföll emellertid icke vidare optimistisk beträffande möjligheten att bringa Vasens vrak upp i dagsljuset. Säkerligen skulle, förklarar han, ett bärgningsföretag av den art, varom här är fråga, bli ytterst krävande. Naturligtvis är bärgning med nuvarande tekniska resurser icke alldeles utesluten. Det djup av 18 famnar, på vilket vraket redan på 1600-talet låg, är emellertid gränsdjupet för dykarna, och man har ganska svårt att få folk som går ned på sådant djup. Men i varje fall är den nytta dykaren kan göra 18 famnar under vattnet mycket minimal. Nu är det till på köpet troligt att man får söka vraket på ännu större djup och under omständigheter som göra det omöjligt eller ytterst vanskligt för dykare att uträtta något.

Ännu mer pessimistisk är Stockholms stads hamnkapt. H. J a c o b s o n. Den plats där Vasen enligt de gamla handlingarna ligger, hör, framhöll kapt. Jacobson, till de områden inom Stockholms hamn, som under århundradens lopp undergått de största förändringarna, dels på grund av strömförhållandena, dels till följd av fyllningar m. m. Strömmen har fört ut massor av slam och dy, och fyllningsarbetena t. ex. för Stadsgårdshamnen och nu de senare åren för Hammarbyleden har gjort att stora sten- och jordmängder rasat ned just mellan Tegelviken och Beckholmen och pressat vraket längre ut. Troligen ligger det präktiga regalskeppet djupt nere i en bädd av dy och grus, samt av köl från fartyg, som legat här och lossat. Antagligen var det mycket länge sedan dybädden lät det försvinna. Platsen där det ligger är ju en livligt frekventerad ankarplats, och om Vasen verkligen låg i sådant läge att det skulle vara tänkbart att bärga den, skulle säkert fartygsankarna någon gång haft kännning av vraket. Och då hade nog hamnmyndigheterna i Stockholm fått höra av det. Enligt min mening, slutar kapt. Jacobson, kommer Vasen nog att få ligga där den ligger. Även om man känner det ungefärliga område därvraket är att söka, är det föga troligt att Strömmen någonsin skall förråda var inom detta område det stolta krigsskeppet fått sin grav.

Några klipp ur Dagens Nyheter

Inbjudan
till
Aktieteckning
Rederiaktiebolaget
Leopold Olschanski
(Aktiebolaget Inget 500,000, börsen 100,000 kronor).
Teckning av aktier i bolaget till 25 kr. per aktie och 100 kronor värde.
LEOPOLD OLSCHANSKI.
Trafikg. 11—12 i Adrianska Lagergården o. Dufvins Kvarn, Gust.
Ad. Sörs 15.

DN 23 mars 1916.

Till salu.
Eärgade Skeppsinventarier, ångvinschar, lyftande 5 ton, ångstyrinrättning, trådlös telegraf, ankar-kätting, från 2 tum och lägre grovlek, alla slags ankarer från 2,500 kg. till lägre vikt, alla slags vejer och trossar, block och taljor m. m. m.
S. OLSCHANSKI,
Oskarshamn.
Rt. 81. Tel.-adr. Olschanski.

DN 15 december 1916.

Bogserångare,
grundgående, om 125 ind. hkr., uthyres billigt från den 15 Sept.
LEOPOLD OLSCHANSKI, Slussplan 63 A.
Rfks 100 92. Allas 51 00.

DN 11 september 1919.

S. Olschanski
skall undersöka
nya skeppsvrak.

Två års tillstånd att arbeta vid
Djurhamn och Gunnarstenar.

Arbetena gälla realskeppet Wa-
sen och skeppet Resande Man.

Stockholms länsstyrelse har med stöd av en kungörelse av den 20 september 1841 medgivit firman S. Olschanski att under två år obehindrat få söka efter sjunkna skeppsvrak och inventarier kring Djurhamn i Djurö socken samt ögruppen Gunnarstenar i Torö socken utanför Viksten, under villkor att arbetena påbörjas före hösten 1922.

Självfallet måste det finnas något som lönar mödan att leta efter, och man torde icke misstaga sig om man antager att undersökningen av Djurhamn gäller det stora realskeppet Wasen, som tog eld och sjönk därefter.

DN 19 januari 1922.

Vikstenspjäserna
värda 100,000 kr.
Tvist om fyndet?

Behandlas som sjöfynd, staten S
troligen ägaren.

Direktör Olschanski, som blott C
skulle få bärgarlön, missbelåten.

Riksnavyens kanoner ha ett värde av 100,000 kr. — så där resultatet av den preliminära uppskattning som tullverket nu på bas av de sakkunnigas utlåtande verksämlt. Tullmyndigheterna ha vid prövandet av denna summa närmast följt major Kuylenstiernas åsikt: han har uppskattat den minsta kanonens värde till 10,000 kr. och de övriga pjäserna till omkring 15,000 kr.

DN 31 juli 1920.